

615.82
Л 56

Д.В. ВАКУЛЕНКО
Л.О. ВАКУЛЕНКО
О.В. КУТАКОВА
Г.В. ПРИЛУЦЬКА

ЛІКУВАЛЬНО- РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ МАСАЖ

МЕДИЦИНА

WWW.MEDPUBLISH.COM.UA

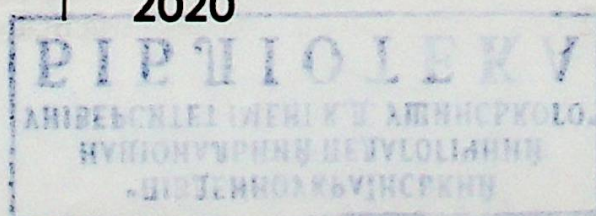
Д.В. ВАКУЛЕНКО
Л.О. ВАКУЛЕНКО
О.В. КУТАКОВА
Г.В. ПРИЛУЦЬКА

ЛІКУВАЛЬНО- РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ МАСАЖ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

РЕКОМЕНДОВАНО
вченою радою Тернопільського
національного педагогічного
університету імені Володимира
Гнатюка за поданням кафедри
здоров'я людини, фізичної реабілітації
та безпеки життєдіяльності

Київ
ВСВ «Медицина»
2020

УДК 615.821
ББК 53.541
Л33

545382

Рекомендовано вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за поданням кафедри здоров'я людини, фізичної реабілітації та безпеки життєдіяльності (протокол № 13 від 26 червня 2018)

Автори:

Д.В. Вакуленко, Л.О. Вакуленко, О.В. Кутакова, Г.В. Прилуцька

Рецензенти:

Г.Л. Апанасенко, д-р мед. наук, професор кафедри медичної реабілітації, фізіотерапії і спортивної медицини Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика;

В.М. Сокрут, д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри медичної реабілітації Донецького національного медичного університету;

І.М. Григус, д-р мед. наук, професор кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації Національного університету водного господарства та природокористування

545382

Л33 **Лікувально-реабілітаційний масаж** : навч. посіб. / Д.В. Вакуленко, Л.О. Вакуленко, О.В. Кутакова, Г.В. Прилуцька. — К. : ВСВ «Медицина», 2020. — 568 с. + 24 с. кольор. вкл.

ISBN 978-617-505-787-2

У навчальному посібнику висвітлено сучасні погляди на зміст, класифікацію, відмінні особливості, фізіологічні механізми впливу, види масажу; техніку і методику виконання прийомів масажу та масажу окремих ділянок тіла, самомасаж; біоенергетичний захист та економізацію праці масажиста. Детально описано техніку і методику лікувально-реабілітаційного масажу при окремих захворюваннях (у терапії, неврології, хірургії, травматології, урології, педіатрії, дерматології; при захворюваннях ендокринної, статеві систем, порушенні обміну речовин). При енурезі, кривошії, опіковій хворобі, склеродермії, лактостазі, хворобі Рейно — описано вперше. Висвітлено клінічну характеристику, протипоказання до призначення, завдання, план, техніку, методичні особливості масажу при конкретному захворюванні на різних етапах реабілітації. Значну увагу приділено застосуванню заспокійливого та збуджувального методів впливу, а також сегментарно-рефлекторного масажу (підготовлено малюнки з ділянками впливу при окремих захворюваннях). Запропоновано алгоритмічне моделювання процесу призначення і проведення лікувально-реабілітаційного масажу та інформаційні технології для їх втілення в практику. Створено ситуаційні задачі з прикладами їх покрокового алгоритмічного вирішення, що разом з численними таблицями, малюнками, додатками полегшить навчання.

Для магістрів: лікарів із фізичної та реабілітаційної медицини, фахівців з фізичної терапії та ерготерапії, вчителів-реабілітологів з навчальної дисципліни «Лікувально-реабілітаційний масаж». Буде корисним при підготовці бакалаврів (асистентів фізичного терапевта, ерготерапевта), для фахівців із сімейної медицини, медико-соціальної реабілітації, лікарів вузьких спеціалізацій.

УДК 615.821
ББК 53.541

ISBN 978-617-505-787-2

© Д.В. Вакуленко, Л.О. Вакуленко, О.В. Кутакова, Г.В. Прилуцька, 2020
© ВСВ «Медицина», оформлення, 2020

Зміст

Передмова	5
Вступ	7
Загальна частина	
Розділ 1. Загальні анатомічні та фізіологічні основи масажу.....	9
1.1. Масаж, його зміст і завдання	9
1.2. Фізіологічний механізм впливу масажу.....	10
1.3. Вплив масажу на шкіру.....	12
1.4. Вплив масажу на нервову систему.....	17
1.5. Механізм гуморального впливу масажу на організм.....	23
1.6. Вплив масажу на лімфатичну систему.....	23
1.7. Вплив масажу на серцево-судинну систему.....	26
1.8. Вплив масажу на м'язи	27
1.9. Вплив масажу на внутрішні органи	35
1.10. Вплив масажу на обмін речовин, газообмін, видільну функцію.....	36
1.11. Вплив масажу на зв'язково-суглобовий апарат	37
1.12. Вплив масажу на психоемоційний стан	38
Розділ 2. Види масажу.....	40
2.1. Основні види масажу	40
2.2. Лікувальний масаж	41
2.3. Гігієнічний масаж.....	61
2.4. Косметичний масаж	61
2.5. Спортивний масаж	61
2.6. Окремі види масажу, в яких застосовують різні види, методи, засоби і пристосування.....	65
Розділ 3. Техніка масажу.....	71
3.1. Техніка класичного масажу	71
3.2. Прийоми сегментарного масажу.....	105
Розділ 4. Анатомо-топографічні дані та техніка масажу окремих ділянок тіла.....	111
4.1. Анатомо-топографічні дані тулуба.....	111
4.2. Анатомо-топографічні дані та техніка масажу спини	116
4.3. Анатомо-топографічні дані та техніка масажу шиї	127
4.4. Анатомо-топографічні дані та техніка масажу передніх і бічних ділянок грудної клітки....	138
4.5. Анатомо-топографічні дані та техніка масажу живота.....	146
4.6. Анатомо-топографічні дані та техніка масажу голови	152
4.7. Анатомо-топографічні дані та техніка масажу верхніх кінцівок.....	163
4.8. Анатомо-топографічні дані та техніка масажу нижніх кінцівок	180
4.9. Загальний масаж.....	195
Розділ 5. Організація праці масажиста. Підготовка спеціалістів з масажу.	
Призначення масажу	198
5.1. Алгоритм діяльності лікаря з фізичної та реабілітаційної медицини (фізичного терапевта, ерготерапевта) в процесі призначення масажу	198
5.2. Теоретичні основи алгоритму діяльності лікаря з фізичної та реабілітаційної медицини (фізичного терапевта, ерготерапевта) в процесі призначення масажу	198
Розділ 6. Проведення процедури масажу	229
6.1. Алгоритм діяльності фахівця з масажу в процесі проведення процедури масажу	229
6.2. Теоретичні основи алгоритму діяльності фахівця з масажу в процесі проведення процедури масажу.....	229
Розділ 7. Лікувальна фізична культура	242
7.1. Завдання лікувальної фізкультури	242

7.2. Відмінні особливості лікувальної фізкультури.....	243
7.3. Загальні показання та протипоказання для призначення лікувальної фізкультури.....	243
7.4. Засоби лікувальної фізкультури	243
7.5. Форми застосування лікувальної фізкультури	253
7.6. Режими рухової активності.....	254
7.7. Основні правила застосування лікувальної фізкультури	255
Розділ 8. Поєднання масажу з іншими методами лікування.....	256
8.1. Поєднання масажу з фізіотерапевтичними процедурами.....	256
8.2. Масаж і музикотерапія.....	257
8.3. Поєднання масажу з лікувальною фізичною культурою	258
8.4. Масаж і ароматерапія.....	258

Спеціальна частина

Розділ 9. Окремі методики і техніка лікувально-реабілітаційного масажу	259
9.1. Масаж при травматичних пошкодженнях опорно-рухового апарату	259
9.2. Масаж при захворюваннях суглобів.....	276
9.3. Масаж при захворюваннях і травмах центральної та периферійної нервової системи	294
9.4. Масаж при захворюваннях серцево-судинної системи.....	339
9.5. Масаж при захворюваннях дихальної системи	358
9.6. Масаж при захворюваннях травної системи.....	371
9.7. Масаж при захворюваннях ендокринної системи та порушенні обміну речовин.....	385
9.8. Масаж після оперативних втручань на органах черевної та грудної порожнин.....	395
9.9. Масаж при захворюваннях статевих системи	402
9.10. Масаж в урології.....	415
9.11. Масаж при захворюваннях шкіри	417
9.12. Масаж у дитячій практиці.....	428
Розділ 10. Самомасаж.....	467
10.1. Фізіологічні особливості самомасажу	467
10.2. Правила проведення самомасажу.....	467
10.3. Самомасаж окремих ділянок тіла.....	468
Розділ 11. Біоенергетичний захист спеціаліста з масажу та пацієнта.....	479
11.1. Біологічне поле людини.....	479
11.2. Біоенергетичний захист фахівця з масажу	481
11.3. Біоенергетичний захист пацієнта	486
Розділ 12. Термінальні стани. Основи реанімації.....	489
12.1. Поняття «термінальний стан», причини його виникнення.....	489
12.2. Основні принципи і правила проведення реанімаційних заходів.....	489

Інформаційні технології у фізичній реабілітації

Розділ 13. Інформаційні системи в медичній (фізичній) реабілітації	493
13.1. Актуальність проблеми.....	493
13.2. Основні можливості та етапи роботи з «інформаційною системою медичної (фізичної) реабілітації»	494
13.3. Алгоритми блоку «Інформаційна система медичної (фізичної) реабілітації»	495
13.4. Опис використання програми «Реабілітація» блоку «Інформаційна система медичної (фізичної) реабілітації»	501
13.5. Робота з блоком програми «Реабілітація»	501
Розділ 14. Алгоритм логічного мислення та діяльності магістранта для вирішення питань щодо застосування лікувально-реабілітаційного масажу при окремих симптомах і синдромах.....	511
Додатки	534
Література.....	566